

SALVADOR OLIVA

EPÍSTOLES
A JOSEP CARNER

BARCELONA 2017 QUADERNS CREMA

Publicat per
QUADERNS CREMA

Muntaner, 462 - 08006 Barcelona
Tel. 934 144 906 - Fax. 934 636 956
correu@quadernscrema.com
www.quadernscrema.com

© 2017 by Salvador Oliva Llinàs
© d'aquesta edició, 2017 by Quaderns Crema, S.A.

Drets exclusius d'edició:
Quaderns Crema, S.A.

ISBN: 978-84-7727-583-1
DIPÒSIT LEGAL: B.22 860-2017

AIGUADEVIDRE *Gràfica*
QUADERNS CREMA *Composició*
ROMANYÀ-VALLS *Impressió i rellegat*

PRIMERA EDICIÓ *octubre de 2017*

Sota les sancions establertes per les lleis,
queden rigorosament prohibides, sense l'autorització
per escrit dels titulars del copyright, la reproducció total o
parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment mecànic
o electrònic, actual o futur—inclouent-hi les fotocòpies i la difusió
a través d'Internet—, i la distribució d'exemplars d'aquesta
edició mitjançant lloguer o préstec públics.

TAULA

<i>Introducció</i>	7
Epístola primera	11
Epístola segona	35
Epístola tercera	61
<i>Epíleg</i>	85
<i>Notes</i>	101

INTRODUCCIÓ

Aquest llibre conté tres poemes, que són, com el títol indica, tres epístoles a Josep Carner. Les dues primeres segueixen un mateix model formal: el de «Letter to Lord Byron», de W. H. Auden, que ja m'havia servit de model per a la «Carta a Pompeu Fabra», inclosa a *El somriure del tigre*, i fins a cert punt, en tant que poesia narrativa, també em va servir per a la meua novel·la en vers *Fugitius*.

La primera epístola parteix d'un pretext molt banal que parla de la incapacitat d'uns quants escriptors que no van voler (o poder, o saber) valorar adequadament la poesia de Carner i van buscar i trobar diferents tribunes per expressar el seu desassossec davant d'una imaginació molt més gran que la que ells van ser capaços de copsar. La segona intenta indagar les causes dels problemes descrits a la primera, així com d'uns quants altres que també afecten la nostra vida cultural. La tercera és una elegia, suggerida per Jaume Coll, que té com a pretext l'admiració que sento pels valors universals de l'obra de l'autor de *Nabí*; és un intent d'abordar el gènere de l'assaig utilitzant el vers, una forma que sol ser-hi aliena.

En realitat, els tres poemes tenen un tema comú: un lament no explícit per la decadència cultural que podem observar en aquest país. No tothom se n'adona, i els que se n'haurien d'adonar més, perquè tenen el poder de posar-hi remei, són els que diuen que tot va la mar de bé. És una decadència que no té res de nova. Es va iniciar amb la man-

ca de comprensió que els tres poders (el polític, el cultural i l'eclesiàstic) van començar a mostrar durant el segle XIX envers els nostres escriptors. Aquesta manca de comprensió és encara molt viva i temo que no farà sinó anar augmentant a poc a poc fins ajuntar-se al deteriorament d'una llengua a la qual Carner atribuïa una gran virtut, però tot sembla anunciar que arribarà a un amarg final que, afortunadament, jo ja no veuré. En tot cas, la força per aturar aquesta decadència no la tenim pas els escriptors. Nosaltres només la podem indicar i, com a màxim, en podem fer la diagnosi.

A l'epíleg d'aquest llibre, el lector hi trobarà un petit llistat d'aquests mals. Però ara, de moment, el convido a compartir el que jo, amb la imaginació, també he volgut compartir amb el destinatari d'aquestes epístoles.

*A Cèlia i Emma,
que llegiran Carner quan seran grans.*

EPÍSTOLA PRIMERA

Molt estimat Josep Carner,
fa més d'un any
que em persegueix l'impuls d'escriure-us una lletra,
possiblement mogut per un desig estrany
(no en sé dir el nom), i no em voldria comprometre
a esbrinar quin pot ser. Molt sovint hem d'admetre
que ens costa anomenar les pulsions que sentim
i més encara si, escrivint, n'hem de fer un rim.

Ja sé que un tal projecte és molt agosarat.
No domino com vós la llengua ni l'ofici;
sigueu benigne amb mi, perquè, si m'he arriscat
a escriure-us, ni que sigui per fer-ne un exercici,
no és pas per obtenir-ne cap guany ni benefici.
Tan sols us vull assabentar, versificant,
de fets passats fa poc i dels que estan passant.

Ho faré, doncs, amb mètrica, i també rimaré
per tal que els imparables i algun avantguardista
em titllin de retrògrad, pretèrit, *démodé*,
conservador, reaccionari, immobiliista
i algun altre adjectiu, com ara *formalista*,
que, segons ells, és el pitjor de tots. Doncs bé:
que blasmin tant com vulguin el que ells no saben fer.

Segur que pensareu que no cal parlar gens
de gent inexistent ni de grupets fungibles
ni d'exhibicionistes ni de desavinents
(tant si són imparables com si són imperdibles),
ni dels que us han blasmat en articles horribles,
i que, sent els que són, en lloc de fer-vos mal,
han caigut al fangal del seu destí fatal.

Com que sóc partidari de la felicitat
i sé que els plaurà molt que encara avui se'ls citi,
m'agradarà donar-los una oportunitat
d'estarrufa'ls-hi l'ego, i que això els faciliti
sentir-se interessants. Que ningú no els reciti
ni en parli més els dol i els causa afligiments;
Jo faré que, llegint-me, es posin més contents.

Prudent, en Comadira, en una carta a en Folch,
va parlar d'ells (sense dir noms), dels seus defectes
amb molta exactitud. Jo faré de remolc.
Per bé que els dos pensem que van ser un pèl abjectes,
no són gens ofensius ni causen desperfectes.
Ara que el temps, cruel amb ells, ja els ha parat,
la seva veu nafrada també s'ha evaporat.

Us escric una tarda calorosa i ardent
(és bo donar detalls de quina circumstància
condiciona i envolta la veu del remitent);
trenta-nou graus no es presten a escriure amb elegància,
i separen—ai las!—la forma i la substància.
Per tant, em serviré de l'estil narratiu;
la lírica em defuig quan el sol és tan viu.

Crec que recordareu que una tarda, a Amsterdam, ens presentà el sapastre del professor Badia: preniem un cafè, contents, sota el brancam d'un pati arrecreat, parlant de poesia. Jo vaig iniciar el tema de la polimetria en els vostres poemes, però sense oblidar com és de celestial el vostre imaginar.

I l'Antoni Maria Badia i Margarit escoltava distret. Més ben dit: no escoltava; feia cara de màrtir, com sempre, adolorit perquè en aquell congrés, pobret, es lamentava amb intensa amargor que ningú no el citava. Ell sí que es va citar, tot demanant perdó, sis cops (i més de dos ja és una aberració!).

El vostre rostre humil i el seu rostre alterós eren igual que l'alba contrastant amb el llostre. Recordo que, parlant de *Nabí*, vau dir vós que el llibre—i ho vau dir amb un somriure al rostre—podria ajudar un poc la gent de casa nostra a aprendre bé la llengua. Vau ser humil en excés. Quin contrast amb el to general del congrés!

La vostra mort, a Bèlgica, dos o tres anys més tard, va fer que revisquéssiu en els que us llegim ara—tancats a un tremolós i preferit resguard—i en els que en un futur us llegiran encara, quasi com estrangers d'aquesta terra avara, no sabedors del que no hauran conegut mai perquè el país serà per ells un altre espai.

De fet, si no perdem del tot l'enteniment,
serà difícil seguir el rumb de la follia
amb què el camí d'aquest país últimament
ens va portant cap a una certa anomalia
que ja us comentaré més tard. La via
del seny s'ha diluït i per això, als lectors,
ens costa creure en els polítics salvadors.

La pàtria dels que us llegiran serà en indrets
intangibles, mentals i mancats de muralles,
tan menyspreats per molts d'aquells analfabets
que seuen al poder. Allà no hi ha batalles,
ni no hi tenen cap lloc els còrvids ni les gralles.
Per això us dic que qui us llegeixi d'aquí uns anys
se sentirà estranger vivint enmig d'estrany.

I els que ara de llegir-vos no ens en podem estar
som pocs (feliços pocs!). I també viceversa:
són molts aquells que no ens podran acompanyar
a fer, sobre el llegat que ens heu deixat, conversa.
L'època que vivim, de fet, és molt adversa
als versos que no causen cap sacseig nerviós,
i el poeta que enrampa esdevé el més famós.

Fa temps, l'any dos mil dos, hi va haver un trist debat
on parlar de models es va posar de moda.
Alguns van dir que el vostre ja havia caducat
sense que hagi calgut passar-lo per l'escoda;
per recitar-vos—deien—no queda cap rapsode.
Però els models mai no caduquen, i és prou clar
que un poeta amb talent els pot recuperar.

En el «Poema inacabat», en Gabriel
diu que copia els medievals. I ens ho confirma
la mètrica i el to. Agafa per model
Chrétien de Troyes. I avui, esclar, ningú no afirma
que qui segueix un vell model, de fet, s'infirma.
Si el model de Chrétien és encara vigent,
qui parli de models caducs és insipient.

Els que ho van fer són víctimes d'irracionals enganys
d'un origen ignot mesclat amb la ignorància
o potser, a més a més, hi havia altres afanys:
als joves els agrada mostrar la intemperància
i amb crits, udols i aücs fer-se sentir a distància.
Ara que s'han fet grans no sé si n'han après,
o si encara, passats quinze anys, no han après res.

A alguns els va complaure de fer soroll dient
que vós, com a escriptor, ja no teniu cap mèrit,
que els que diem que sou un poeta excel·lent
vivim en un període que ha esdevingut pretèrit
i que amb això mostrem un evident demèrit.
N'hi va haver uns quants que van parlar al vostre favor
i els seus escrits encara avui els fan honor.

Però el nivell d'aquell debat va ser molt baix;
l'*Avui* va demostrar tenir gust per la brossa,
creient que publicant-lo faria més calaix;
per tant, va afavorir qui la deia més grossa
i qui contra el talent causava més destrossa.
Fins i tot hi va haver genteta que va dir
que aquell debat va ser molt sa, almenys aquí.

Cap més diari, a Europa, no hauria publicat arguments tan prenyats d'una calitja espessa. Quan per veure el valor, no hi ha capacitat vol dir que, als interfectes, la boira els interessa. ¿No és millor tocar el dos davant d'aquesta fressa i no intervenir gens o bé fer-se el distret, o beure un bon conyac i estar del tot abstret?

Fins i tot cal estar-hi sense ningú al voltant, tret, si és que es dóna el cas, d'un altre solitari, car l'home essencialment és soledat; per tant, com que no som res més que un ens deficitari, per evitar, si es pot, un afegit calvari, no ens cal compartir res amb cap agrupació, ni formar part de colla ni de generació.

Us deia més amunt que, el sacseig nerviós, el persegueixen els autors avantguardistes i per això no entenen el que heu confegit vós; ells tendeixen a ser grimpadors i alpinistes, a ocupar un lloc al gremi, el de protagonistes, i, com que quan llegeixen, ho fan a tota llet, només als llibres fàcils no troben cap retret.

P'ró l'èxit popular és per qui va a l'encalç de formar part dels bards que van de moralistes sense sortir dels límits unidimensionals. Volen anar pel món ufanejant d'artistes; solen ser d'ells mateixos uns bons apologistes. Alguns són fabricants de decasíl·labs blancs, i els que ni versifiquen s'estimben pels barrancs.

Després tenim aquells amb vocació fervent
de ser romàntics nyicris: ensenyen l'animeta
embolicada amb cel·lofana transparent.
Si l'arribeu a veure, ni respira, pobreta!
Es queixen sempre i molt, i sovint per l'aixeta
dels ulls els cauen llàgrimes, però de cocodríl,
per més que ho dissimulin amanerant l'estil.

Amb aquest panorama tan fosc, mestre Carner,
no us faci estrany que no tingueu gaires adeptes;
no són pas tants aquells que saben llegir bé;
són molts, en canvi, que no entenen els conceptes,
sigui perquè llegeixen repetint els preceptes
dels que han creat escoles o sectes o faccions,
sigui perquè, al cervell, hi tenen penellons.

Després us parlaré, amb tots els ets i uts,
del que a la facultat va semblar el doctor Molas:
exèrcits de prosèlits (molts són als instituts),
així com d'altres amb l'antull de crear escoles
per poder tenir esclaus tocant les castanyoles
perquè el mestre o la mestra s'estufi, tot ballant
al so dels llepes, sense esment del que diran.

També us vull dir, tot i que sé que no us plaurà,
que aquest país perdut, que quasi ja no és nostre,
té poc a veure amb el que vós vau habitar
abans d'anar a l'exili. Li veuríeu un rostre
pansit, crepuscular, sota l'ombra d'un sostre
similar a una nit d'estels i lluna absent
o amb vels que emboiren la visió del firmament.

El temps palpita i viu només per destruir;
és l'enemic de tot, de tots, i no li importa
res del que deixa enrere. Jo penso que el destí
i l'atzar l'assisteixen: no li tanquen la porta.
Res contra aquests gegants hostils no ens reconforta.
Estem lligats, com Lear, a una roda de foc,
i el temps ens llança cap a l'últim enderroc.

Parlant del món, ja ho va dir Yeats: «*Things fall apart;
the centre cannot hold*»; però no és l'anarquia
la reina avui del món; hi ha un objectiu pillard,
un que, cada cop més, va creixent dia a dia,
i que sorgeix sense destorbs de l'agonia
del pensament fidel a la imaginació,
un que es desencamina cap a la desraó.

És l'objectiu dels egos que cavalquen inflats
i no veuen ningú, llevat de si mateixos,
i així, tancant els ulls a les necessitats
de l'esperit, fan el mateix que fan els peixos:
no divisen mai res, llevat dels seus engreixos,
i els més grossos s'empassen els més petits. I això
a la classe política és on creix de debò.

Però, deixem-ho córrer: els laments són en va;
i no seria estrany que ens arribés el dia
que algun poder aconseguís eliminar
l'aliment de la ment; és una anomalia
que ens podria atrapar. Jo, mentrestant, voldria
passar una llarga estona amb vós, i vull deixar
constància del que penso i ho vull fer parlant clar.